

De Herman Gorterprijs is een prestigieuze poëzieprijs van de gemeente Amsterdam. Het bestuur van het Amsterdams Fonds voor de Kunst kende de prijs dit jaar toe aan Gertrude Starink, een enigmatische dichteres met Brabantse 'roots'.

DICHTERES ALS MYSTIEKE SFINX

LAURAN TOORIANIS

Een hele generatie Noordbrabantse neerlandici lijkt te hebben gestudeerd bij Jan Starink, een docent aan wie zij allemaal goede en kleurrijke herinneringen bewaren. Vrijwel geen enkele neerlandicus of poëziefhebber kent Gertrude Starink, en dat terwijl toch al drie indrukwekkende dichtbundels van haar hand verschenen. Slechts tussen de regels van een interview uit 1981 (NRC Handelsblad, 8 mei) kan de lezer ontdekken dat Gertrude de echtgenote is van de gevierde neerlandicus Jan Starink. En ook hier - op uitdrukkelijk verzoek van de dichteres zelf - geen nadere informatie over haar persoon. Slechts haar werk is voor het publiek.

Queeste

Alle drie de bundels die Gertrude Starink publiceerde, hebben als titel *De weg naar Egypte*. Het enige onderscheid bestaat in de ook al verwarrend gelijklopende ondertitels: *Twintig passages, 1970-1977* (1980), *Zeventien passages, 1977-1985* (1993) en *Een passage, 1985-1993* (1995). Wat uit deze gelijknamigheid spreekt, is vooral de grote mate van eenheid die haar hele werk kenmerkt; gedurende haar hele oeuvre is de dichteres op weg. Waarheen blijft onduidelijk. Het lijkt soms sterk op de queeste naar de heilige graal, waarbij niemand weet wat

die graal nu precies is en wat het vinden ervan teweeg zal brengen.

Met de derde bundel, die nu dus bekroond is, bereikt de eenheid van opbouw en thematiek een voorlopig hoogtepunt. Zoals de enkelvoudige ondertitel al suggereert, hebben we hier een ondeelbaar geheel. Starinks poëzie is sterk ritmisch en metrisch en als summum van formaliteit is deze bundel volledig symmetrisch opgezet, het eerste en het laatste gedicht - respectievelijk op een rechter en op een linkerpagina - spiegelen elkaar zowel naar vorm als naar inhoud, en hetzelfde geldt voor elk paar gedichten op tegenoverliggende bladzijden.

Heiland

Navertellen laten de gedichten zich al net zo min als een nog juist herinnerde droom zich in woorden laat vangen. Er is sprake van een vrouwelijke 'ik'-figuur die als een Sirene schepen op de kust lokt om daarna de bemanningen te doden. Die taak lijkt haar opgelegd door een tweede 'ik' wiens tekst in de bundel cursief is gedrukt en waarin we mogelijk een soort van god kunnen ontwaren. Uit zijn woorden wordt duidelijk dat haar werkzaamheid als Sirene een leertijd is, een leertijd die zij heeft vol-

bracht zonder de uiteindelijke conclusie daaruit te willen trekken:

*jij die mij vroeg te komen kom
je leertijd is al jaren om
en in mijn hand houd ik een kom
die al je honger stilt*

Is die 'kom' die alle honger stilt een verwijzing naar de graal? De poëzie van Starink zou met deze conclusie een onmiskenbaar christelijk karakter krijgen; ik meen dat dit juist is. Wat de vrouwelijke 'ik' er namelijk van weerhoudt haar opdracht te voltooien is de drenkeling die zij het leven redde en die zij weigert te doden.

*ik noem hem blankzeil naar het doek
waarop hij dreef toen ik hem vond
blankzeil roep ik en zie hij komt*

*wat is hij jong haast nog een kind
ik bind mijn haren in een lint
mijn haarspeld leg ik in de la*

*de gifpunt kleurt het blanke hout
ik wil niet weten of het huis
in aanbouw of in puin moet zijn*

blankzeil is mijn

De jury voor de Gorterprijs, bestaande uit Maaïke Meijer, Tonnus Oosterhof en Andreas Oosterhoek, noteert hierbij in haar rapport: 'Intrigerend is dat de merkwaardige naam "blankzeil" de term 'witvang' (uit de drukkerswereld) oproept. Een witvang is een witte, onbedrukte pagina. Dat versterkt de indruk dat we hier met een poëticaal werk te maken hebben.' Daarnaast zien zij weliswaar ook mogelijkheden tot een 'onorthodox-religieuze' of voor een psychologische interpretatie. Eerder wezen zij er al op dat andere drenkelingen die de 'ik' in eerste instantie redde, maar later toch heeft gedood, respectievelijk een Griekse en een Latijnse naam hebben: isos ('dezelfde') en nemo ('niemand').

Wat de jury blijkbaar over het hoofd zag, is dat in het voorlaatste gedicht in de bundel ook 'blankzeil' zijn echte naam krijgt. Die is opnieuw Grieks en mijns inziens uiterst betekenisvol. De naam luidt namelijk 'soter', 'redder, Verlosser, Heiland'. Zou het daarom ook zo dwingend zijn dat blankzeil sterven moet - of jullie sterven allebei. Zijn dood moet voorkomen dat de hele wereld in ellende wordt ondergedompeld. Onorthodox is de religiositeit in deze bundel zeker, ook al kan nu een woord als 'grafberg' gemakkelijk als een verwijzing naar Golgotha worden beschouwd. Andere beelden sluiten toch meer aan bij de traditionele Sirenen zoals Homerus die laat optreden. En dan is er natuurlijk nog Egypte, dat alleen al zo prominent in de titels van alle drie verschenen bundels aanwezig is.

Blank zeil

Het meest kenmerkende beeld dat naar het oude Egypte verwijst, is wel de albasten lotuslamp die de 'ik' gebruikt om haar slachtoffers naar zich toe te lokken. Van dergelijke lampen zijn erg mooie exemplaren bekend, onder andere uit het graf van Toetanchamon. Ook de sandaalriem die enkele keren ter sprake komt, kan als Egyptisch worden gezien. Het Egyptische schrijftteken voor 'leven' ('anch') wordt namelijk wel geïnterpreteerd als de afbeelding van een sandaalriem. En aangezien het duidelijk is dat Gertrude Starink het een en ander over het oude Egypte weet, durf ik nu nog een stapje verder. Het blanke zeil

Driedubbele lotuslamp uit graf Toetanchamon
Foto Griffith Institute, Oxford

van de Egyptische Nijlboten vormt namelijk zelf ook een schrijftteken. Het betekent zowel 'wind' als 'adem', en dus in overdrachtelijke zin ook 'leven'.

Voor wie al deze interpretaties te ver gaan, blijft overeind dat Gertrude Starink een dichteres is die haar ambacht volledig beheerst. Haar poëzie neemt de lezer bij de hand en voert hem mee langs niet of half begrepen droombeelden. Die beelden zijn verpakt in prachtig gepolijste verzen met eigenzinnige, maar altijd heldere, vormen -

als een albasten lamp. De interpretatie dringt zich nergens op. Het is volledig aan de lezer om daarnaar op zoek te gaan. En net als in alle mystiek vinden we ook hier een constante ondertoon van erotiek die al even weinig expliciet is als de verwijzingen naar het oude Egypte, Homerus' Sirenen of een christelijke heiland en een graal. ◀

De bundels van Gertrude Starink zijn verschenen bij Athenaeum - Polak & Van Genneep (een imprint van Em. Querido's Uitgeverij) in Amsterdam.